

БАСТАУЫШ СЫНЫПТА АҒЫЛШЫН ТІЛІН ОҚЫТУДА РӨЛДІК ОЙЫНДАРДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Спатайқызы К., магистрант

Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ, Алматы, Қазақстан

e-mail: spatayevna.k@gmail.com

Аңдатпа. Аталмыш мақалада автор Қазақстан Республикасының білім беру жүйесіне сәйкес, білім беру ұйымдары жағдайында бастауыш сынып оқушыларының шеттілдік қарым-қатынасқа даярлығын рөлдік ойындар негізінде қалыптастыру мәселелерін қарастырады. Рөлдік ойындар арқылы балалар қоғамдық қатынастарға бейімделеді, сол себептен ойын - сабақтың мазмұнына, мақсатына, оқушылардың жас ерекшелігіне сәйкес таңдалуы керек екендігі назарға алынған. Зерттеу жұмыстарына сәйкес, автор мектеп оқушыларының қызығушылығын арттыруда және білім деңгейін тексеруде ойындардың қажеттілігін атап көрсетеді.

Тірек сөздер: рөлдік ойындар, жағдаят, көрініс қою, оқыту, ынталандыру, зейін ашу, оқылым дағдысын қалыптастыру, ойын шарттары, шеттілдік қарым-қатынасқа даярлық.

Оқушыларды шетел тілінде сөйлеуге, қарым-қатынас жасауға шет тілінің әрбір мұғалімі өз сабақтарында жаттығудың бір түрі ретінде ойындарды қолданса болады. Оқытудың ойын түріндегі әдісі сабақты қызықты өтуге, оқушылардың тілге деген қызығушылығын арттыруға және білім деңгейін тексеру құралы ретінде пайдалануға болады.

Оқытудың ойын түрлерін мынадай мақсатта қолдану өте тиімді:

1. Алфавиттегі әріптердің айтылуы мен оқылуын дұрыс меңгерту
2. Орфографияның негіздерін тереңдетіп оқыту
3. Оқылым дағдысын қалыптастыру
4. Лексиканың ережелерін меңгерту
5. Оқушылардың ойлау қабілетін дамыту, сауатты жазу, дұрыс айту, көп білуге құштарлық дағдысын қалыптастыру [1].

Оқушының қызығушылығын арттыру мақсатында мұғалім ойынға қатысушының өзіндік сөз ырғағын бейнелеп көрсетіп, тапсырманы дұрыс құра білуі керек. Тақырыптық «рөлдік ойындар» оқушылардың сөйлеу дағдысының дұрыс қалыптасуын дамытады. Тілдік ойындар дыбыстау дағдысын, лексикалық және грамматикалық дағдыларды қалыптастырып дамытуға, тілдік құбылыстарды пайдалануға, жаттықтыруға бағытталған [3]. Тілдік мақсаттар, міндеттердің орындалуына септігін тигізеді. Оқытудың жаңартылған бағдарламасына сәйкес, мектеп жасындағы жеткіншектерге төмендегі көрсетілген міндеттер сабақтың негізгі мақсаты болып саналады:

Схема 1. Сабақ құрылымы

Пәнге тән лексика және терминологиямен жұмыс жүргізіп, диалог пен жазу үшін пайдалы сөздер мен тіркестеді қолдану ережесін оқушыға жеткізу үшін рөлдік ойындардың ерекшелігі зор. Құндылықтарға баулу барысында әрбір сабақта «Мәңгілік ел» идеясының бес құндылығын негізге ала отырып оқушылардың бойына жаңашылдықты сіңіру әрбір ұстаздың міндеті. Осыған орай, оқушылардың зейінділігін дамытатын, ой-өрісін кеңейтетін ойын түрлерін қолданудың әдіс-тәсілдерін жете меңгеру мұғалім үшін үлкен шығармашылық табыс болар еді. Мысалы ребус, кроссвордтар шешу ойындарын қорытынды, білімді тиянақтайтын сабақтарда қолданған тиімді. Дидактикалық ойындарды оқушылардың таным белсендігін жандандыратын, өздігінен ойлауын дамытатын тәсіл ретінде әрбір сабақта қолдануға болады. Олар кез-келген оқу материалын қызықты да тартымды қылып, оқушылардың көңіл күйін көтеруге, өздерінің жұмыстарына қанағаттануға және білім үрдісін жеңіл меңгеруге көмектеседі. Қозғалыс ойындары оқушылардың іс-әрекеттерін бір түрінен басқа түріне тез ауысуға көмектеседі. Балалардың жылдам қимылдап, тез шешім қабылдау қабілеттерін де дамытады. Ешқандай арнайы дайындықты талап етпейді. Мұндай ойындарды жабық бөлмеде немесе ашық аланда да өткізе аламыз. Іскерлік ойындар оқушылардың оқу мазмұнын терең меңгеріп, нәтиже шығаруға және пысықтауға ықпал етеді. Олар саяхат сабақтарда белсене қатысуына ынталандырып, айтылым дағдысына сүйеніп мәлімдеумен, білімдерін жандырады. Іскерлік ойындар оқушылардың қиялдауға жетелеп, болашағын болжау дағдысын дамытады. Салыстыруға және дәлелдеуге үйретеді [2]. Тарауды, тақырыпты қорытындылау кезеңдерінде қолданылатын интеллектуалдық ойындар оқушылардың белсендігін оятады. Интеллектуалдық ойындар барысында оқушыларды «ұғымталдыққа, жүйріктікке, зеректікке» бейімдейді. Ойын бағытына тапсырмалар, жұмбақтар, бас қатырғыш жаттығулар жатады. Интеллектуалдық ойындар көбінде сабақтың қорытынды бөлімінде қолданылады [4].

Ойын арқылы баланың сөз байлығын, тіл қорын дамытуға болады. «Ересек адамдардың ісі, жұмысы, қызметі сияқты ойын да бала өмірінде маңызды болып саналады. Бала ойында қандай болса, өскенде жұмыста да сондай адам болады» деген А.С.Макаренко. Сондықтан сабақ

барысында ойынның кез келген түрін қолдана білген шеберлік деп түсінуіміз керек. Ойын түрлерін сабақта қолданған кезде жас ерекшеліктеріне қарамайды. Ойын әдісі оқушылардың көңіл-күйін көтеіп, ойлау қабілетін арттыратын үрдіс. Ойын ойнау барысында адам өзінің бойына төзімділікті, алғырттықты, тапқырлықты, ұқыптылықты, ізденімпаздықты, іскерлікті қалыптастырып, одан әрі дамытады. Дүниетаным өрісі көлемделініп, көп білуге құштарлығы ашылады. Сонымен қатар адам бойындағы басқа да жақсы қасиеттердің қалыптасуына үлкен мүмкіндігі бар педагогикалық тиімді әдістердің бірі [6].

Ойын – оқушылармен еркін қарым-қатынас жасаудың нысаны. Ол білім берудің ең көне нысаны болып табылады, өйткені қатысушылардың жасына шектеу қойылмайды, ойыншыларға өздерін оқу үрдісінің субъектілері ретінде сезінуге мүмкіндік береді.

Ағылшын тілінің мұғалімі әр сабағында ойын әдістерін пайдалануы тиіс. Бастауыш сынып оқушыларының жасы мен психологиясының ерекшеліктерін ескеріп, ойын сабағына педагогикалық тәсілдердің алуан түрін қолданған абзал. Себебі ойын арқылы оқыту тәсілі оқушының пәнге деген қызығушылығын арттыратын ең тиімді тәсілі болып табылады. Ағылшын тілін үйренудің бастапқы кезеңінде оқу ойындарының тілдік (фонетикалық, лексикалық, грамматикалық), рөлдік және динамикалық түрлерін араластыра пайдаланған жөн. Ойын түрлері көп. Соның ішінде бастауыш және орта буын сыныптарда пайдалануға ыңғайлысы ойын-сабақ, ойын жаттығу, сергіту ойындар, дидактикалық мақсаттағы ойындар, сөздік ойындар, логикалық ойындар. Психологиялық тұрғыдан алып қарағанда бастауыш және орта буында оқушылар белсенді және өте қозғалмалы болып келеді [4]. Бұл жастағы балалар өздерін еркін ұстап, сабаққа аса қызығумен қатысады. Өзінің айналасындағы нәрсені көріп, соны бейнелеуді ұнатады.

Фонетикалық ойындар - фонематикалық есту қабілетін дамытуға арналған ойындар мен жаттығулар ағылшын тілінің дыбыстарын дұрыс қабылдау үшін қажет. Дыбыстау-оқушылар үшін фонетиканың ең маңызды әрі күрделі бөлімдерінің бірі болып табылады. Дұрыс интонациялау дағдысын қалыптастыруға арналған ойын тәсілдері. Сондықтан ойын қызметі оқушылардың сабақтағы жұмысын түрлендіреді және жұмыс нысандарын, әдіс-тәсілдерін саралауға мүмкіндік береді. Ойын арқылы оқытудың басты мақсаты – білім беруді ойынмен ұштастыру. Ойын барысындағы баланың белсенділігі оның ұжымдағы басқа да әрекеттерін айқындайды. Себебі ойын ол ұжымдық әрекет [2]. Ойын арқылы оқушының ойлау қабілеті дамиды, өздігінен жұмыс істеуге қабілеті артады, сөздік қоры байып, тілі дамиды, зейіні қалыптасады. Сонымен қатар оқушының байқампаздығы артып, өзара сыйластыққа үйретеді. Ойынның ережесін бұзбауға, тәртіптілікке баулиды. Жасөспірімдердің бір-біріне деген сенімділігі артып, сабаққа қызығушылығы ерекше болады.

Сабақ барысында оқушының зейінін сабаққа аудару үшін мұғалім әрбір сабағына мұқият дайындықпен келуі қажет. Баланың ауызша сөйлей алу және жазу дағдысын қалыптастыру, пәнге деген қызығушылығы мен өз

бетінше жұмыс жасай алу қабілетін дамытуда арналған дидактикалық ойындарды сабақ барысында көптеп пайдаланған абзал. Мәтінді мазмұндауға үйретіп, жоспар құруға, белгілі бір суретке қарап тақырып қоя білуге дағдыландыру үшін ойын сабақтарының үлесі зор. Себебі ойын барысында суретке қарап сөйлем құрау, мұғалімнің көмегімен өздерінің ойларын, қызықты іс-әрекеттерін әңгімелеу дидактикалық ойындарда қалыптасады. Балалар білімді ойын арқылы қабылдап үйренеді. Сондықтан сабақтағы ойын оқушы білімін шыңдап, ой-өрісін кеңейте алады, білім алуға қызығушылығын арттырады. Ойын арқылы бала аз уақытта көптеген мәліметтер ала алады және психологиялық ерекшеліктерін қалыптастырады. Баланың жас ерекшеліктеріне сәйкес сабақтың мақсатына сай ұйымдастырылған ойындардың берері мол. Ағылшын тілін оқытуда ойын түрлерін қолдану оқушының тілді үйренуге ынталандырып, пәнге деген қызығушылығын арттырады. Сонымен қатар жаңа тақырыпты жақсы түсінуге әсер етеді. Ойын арқылы балалар ағылшын тілінде жеңіл қарым-қатынас жасай алады және ойын кезінде оқушылар шаршағандығын сезбей, әсерлене, қызыға отырып ағылшын тілін тез үйренеді. Ойын сабақтарында белгілі бір білім беруді мақсат етіп ойналған кезде нәтижелі болады [5]. Ойындар баланың тапқырлығын, байқағыштығын, зейінділігін арттырумен қатар, ерік сезім түрлерін де дамытады.

Ағылшын тілі сабағында әрбір оқушының сабаққа белсенді қатысуының, ауызекі сөйлеуге құлшындыратын, ағылшын тілін оқып үйренуге талпынысы мен қызығушылығын арттыратын әдіс-тәсілдер түрі ерекше орын алады. Бұл міндеттерді сабақта оқытудың ойын әдістерінің көмегімен шешуге болады.

Ойынды алфавитті және лексиканы меңгерту, қарым-қатынас жасай алуға үйрету, тілдік материалдарды есте сақтау, белгілі бір тілдік білімді дамыту, қабілеттілікті дамыту, білім беру мақсаттарын қойып пайдалану керек. Сондай-ақ, ойын арқылы күрделі тақырыптарды жеңіл, оңай меңгертуге болады. Ағылшын тілінде жұмбақтар мен сөзжұмбақтарды шешіп, лото, лингвистикалық ойындарды ұйымдастыра білмек сабақ мақсатын міндетті түрде аша аламыз. «Бөлмедегі жиһаздарды орнына қою», «Дүкендерді аралау», «Телефонмен сөйлесу» ойындарды ұйымдастыру барысында оқушылардың ынта-жәгерән оятып дамыта алатын боламыз [8].

Ойынның лексикалық, орфографиялық, дидактикалық және грамматикалық түрлерімен рөлдік ойындар құрастыруға болады. Сонымен қатар, ағылшын тілінде сөйлеуге және жазуға үйрететін арнайы ойындарды педагогикалық шеберлігімізбен ұйымдастыруға болады.

Ойынды сабақтың барлық кезеңінде пайдалануға болады. Мысалы, ұйымдастыру бөлімі кезінде фонетикалық рифмовка алуға болады. Жарыс түрінде «Кім өлеңді бірінші жаттайды?» ойынын өткізсек оқушылар өлеңді жарыса отырып қалай жаттап алғандарын байқамай да қалады [1]. Түстерді үйрету мақсатында, ағылшын тілі сабағында қолданылатын ойындар: «Let's draw a Rainbow!» ойыны. Ойынға түрлі – түсті қарандаштар, кемпірқосақ салынған сурет т.б. қажетті құралдарды пайдаланып, әрлендіріп

өтуге болады. Мұғалім ойын барысында кемпірқосақ салынған суретті тақтаға ілед, ал, оқушылар 7 түрлі қарандашты партаның үстіне қояды. Осылай ұйымшылдықпен ойынды бастаса балаларды шабыттандырады. Мұғалім суретті көрсетеді, балалар сол түсті қарындашты көтереді, This is a rainbow. I can see red colour orange colour, yellow colour, green colour, blue colour, dark blue colour, violet colour. The rainbow is colourful. It's beautiful. Let's draw a rainbow! Мұғалім балаларға кемпірқосақтағы түстерді реттілігімен есте сақтап алуларына уақыт береді де, суретті тақтадан алып тастайды. Балалар кемпірқосақты салып болғаннан кейін, мұғалім суретті тақтаға іледі. Балалар өз суреттерімен салыстырады. Осылайша оқушылардың есте сақтау қабілетін дамытумен қатар байқағыштық қасиеттерін аша түседі. Лексикалық–грамматикалық ойындар жарыс ойындары. Мысалы, «Спорт жаршысы» ойынын сабақ барысында қолданайық.

а) Жүгіру. Кім бірінші болып белгілі бір тақырып бойынша 10 сөз жазады;

ә) Ауыр атлетика. Кім ең ауыр сөзді жазады;

б) Ұзындыққа секіру. Кім ең ұзын сөзді жазады;

в) Күрес. Оқушылар екі топқа бөлініп, бір-бірінесұрақ қояды.

Етістіктерді қайталау мақсатында музыкалық ойындардан ән айту ойынында «Clap, clap, your hands» өлеңін айтуды талап етсе мұғалім, оқушылардың біреуі бірінші шумақты айтады. Одан кейін бір оқушы екінші шумақты бастайды.

Көріністер қою әдеби-шығармашылық ойындар болып табылады.

«Шалқан» ертегісін «Отбасы» тақырыбын өткен кезде пайдалануға болады.

Ойынның құрылымдық ерекшелігі мен түйіні — бала атқаратын рөл. Ойын үдерісінде рөлге берілетін маңызына қарай көптеген ойындар рөлді немесе рөлді–сюжетті ойындар деп аталады. Рөл әрқашан адамға немесе жануарға, ол қиялдағы қылықтарға, іс–әрекеттерге, қарым– қатынастарға қатысты болады. Солардың бейнесіне енген бала сол өзі қалап алған нәрсеге айналады, яғни белгілі бір рөлді ойнайды [3].

Рөлдік ойындар қолданар алдында оқушыларға белгілі бір жағдаят бойынша тапсырмалар беріледі: «Сіз Англияға келдіңіз. Дүкенге секіріп бір зат алғыңыз келді, бірақ ағылшын тілін жақсы білмейсіз. Сондықтан ыммен түсінісуге тура келді. Дүкеншінің мақсаты: сізді түсініп, көмектесу. Клиенттің ролін ойнаған оқушыға карточка беріледі (I want to buy a picture about London) басқа оқушылар сатушы ролін орындап, мынадай сұрақтар қояды: [7].

1. Do you want to buy a book?

2. What kind of book do you want to buy?

3. Do you want to buy it?»

Рөлдік ойындар кезінде әртүрлі суреттерді пайдалануға болады. Тақтаға белгілі тақырып бойынша сурет ілінеді. Оқушылар сол бойынша әңгімелеседі.

Әрбір ұстаздың мақсаты - сабақ сапасын көтеру, түрлерін жетілдіру, сабаққа оқушының қызығушылығын арттыру. Сондай - ақ бүгінгі таңда

елімізде оқыту мазмұны жаңартылып, сабақтарда озық технологияларды қолданудамыз. Сондай технологияның бір түрі - «Ойын арқылы оқыту» технологиясы. «Егеменді еліміздің тірегі – білімді ұрпақ» десек, білімнің негізі бастауышта қаланатыны белгілі. Бастауыш сыныптағы әртүрлі пәндер оқушы білімін дамытып, танымдық қабілетін сомдауға үлкен үлес қосады. Балаларды оқытуда және тәрбиелеуде ойынның ролі педагогикада бұрын да, қазір де қарастырылып келеді.

Сонымен, ойын арқылы балалар қоғамдық қатынастарға бейімделеді, жалпы адамзаттық мәдени құндылықтар мен әртүрлі ұлт өкілдерінің мәдениеттерін меңгереді, баланың шынайы адамгершілік коммуникацияға енуіне мүмкіндік беретін коммуникативті іс-әрекеттердің көрініс табуы жүзеге асырылады. Баланың әр қырынан көрінуіне интеллектуалдық, шығармашылық, коммуникативтік жағынан және әртүрлі қиындықтарды жеңуге жағдай жасайды.

Қорыта айтқанда, кез - келген ойын түрлерін сабақта ойнатқанда оқушыларда әрекет пайда болады, дүниетанымы кеңейеді. Сөйтіп оқушы ой - өрісін ойын арқылы дамытады. Соңғы нәтижеде ойнай отырып, білім көрсеткішіне өз үлесін қосады. Артта қалған, жасық мектептен қорқатын, оқуға енжар, күшпен оқитын оқушы болмайды. Керісінше, баланың өмірі, қоршаған ортаны танып білу, еңбекке қатынасы, психологиялық ерекшеліктері ойын үстінде қалыптасады.

В. А. Сухомлинскийдің сөзімен айтқанда: «Ойынсыз ақыл - ойдың қалыпты дамуы да жоқ және болуы да мүмкін емес. Ойын дүниеге қарай ашылған үлкен жарық терезе іспетті, ол арқылы баланың рухани сезімін, өзін қоршаған дүние туралы ұштастырады. Білімге құмарлық пен еліктеудің маздап жанар оты», - деген екен.

ӘДЕБИЕТ

- [1] Макапова Г.К. «Роль ролевых игр в обучении иностранному языку». - Алматы, 2006. - 37-40 б.
- [2] Мартыненко Л. С. Ролевые и деловые игры на уроках английского языка. – М., 1997. – 56-58 с.
- [3] Жилкина Д.Н. «Ролевые игры на уроках английского языка». //Иностранные языки в школе. - 2010. - №1. - 34-38 с.
- [4] Тұрғанбаева М.О. «Ағылшын тілі сабағында ойын элементтерін қолдану жолдары». //Мектептегі шет тілі. - 2008. - №1. - 11-13 с.
- [5] Семенова Т.В. «Ролевые игры в обучении иностранным языкам». //Иностранные языки в школе. - 2005. - №1. - 13-14 с.
- [6] Зимняя, И. А. Психологические аспекты обучения говорению на иностранном языке. - М.: Просвещение, 2005.- 357 б.
- [7] Коньшева А.В. «Использование ролевых игр в обучении иностранного языка на начальном этапе». Игровой метод в обучении иностранному языку. - 2008. - №5. - 11-13 с.
- [8] Калимулина О.В. Ролевые игры в обучении диалогической речи //Иностранные языки в школе. - 2003.- №3. - 16-17 с.

REFERENCES

- [1] Makapova G.K. «Rol' rolevykh igr v obuchenii inostrannomu yazyku» (The role

- of role-playing games in teaching a foreign language). - Almaty, 2006. - 37-40 p. [in Rus]
- [2] Martynenko L. S. Rolevyye i delovyye igry na urokakh angliyskogo yazyka. (Role-playing and business games in English lessons). – M., 1997. – 56-58 p. [in Rus]
- [3] Zhilkina D.N. «Rolevyye igry na urokakh angliyskogo yazyka» (Role-playing games in English lessons). Inostrannyye yazyki v shkole. - 2010. - №1. - 34-38 p. [in Rus]
- [4] Tyrganbayeva M.O. «Agylyshyn tilí sabağynda oyn elementterin koldanu zholdary» (Ways to use game elements in English lessons). Mekteptegí shet tilí. - 2008. - №1. - 11-13 p. [in Kaz]
- [5] Semenova T.V. «Rolevyye igry v obuchenii inostrannym yazykam». (Role-playing games in teaching foreign languages). Inostrannyye yazyki v shkole. - 2005. - №1. - 13-14 p. [in Rus]
- [6] Zimnyaya, I. A. Psikhologicheskiye aspekty obucheniya govoreniyu na inostrannom yazyke. (Psychological aspects of learning to speak a foreign language). - M.: Prosveshcheniye, 2005.- 357 p. [in Rus].
- [7] Konysheva A.V. «Ispol'zovaniye rolevykh igr v obuchenii inostrannogo yazyka na nachal'nom etape». (The use of role-playing games in teaching a foreign language at the initial stage). Igrovoy metod v obuchenii inostrannomu yazyku. - 2008. - №5. - 11-13 p. [in Rus]
- [8] Kalimulina O.V. Rolevyye igry v obuchenii dialogicheskoy rechi. (Role-playing games in teaching dialogic speech). Inostrannyye yazyki v shkole. - 2003.- №3. - 16-17 p. [in Rus].

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ РОЛЕВЫХ ИГР ПРИ ОБУЧЕНИИ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Спатайкызы К., магистрант КазУМОиМЯ имени Аблай хана,

Алматы, Казахстан

e-mail: spatayevna.k@gmail.com

Аннотация. В статье рассматриваются вопросы формирования готовности младших школьников к иноязычному речевому общению на основе ролевых игр в условиях образовательных организаций, связанных с системой образования Республики Казахстан. Через ролевые игры дети адаптируются к социальным отношениям, поэтому учитывается, что игра должна подбираться в соответствии с содержанием, целью урока и возрастными особенностями учащихся. По результатам исследовательской работы автор подчеркивает необходимость проведения игр для повышения интереса учащихся и проверки уровня знаний.

Ключевые слова: ролевые игры, ситуационные вопросы, драматизация, обучение, стимулирование, раскрытие внимания, формирование навыков чтения, игровые условия, готовность к иноязычному речевому общению.

THE EFFECTIVENESS OF USING ROLE-PLAYING GAMES IN TEACHING ENGLISH IN PRIMARY SCHOOL

Spataikyzy K., master student

Ablai khan KazUIRandWL, Almaty, Kazakhstan e-mail:

spatayevna.k@gmail.com

Abstract. The article is considered with the issues of formation of readiness of primary schoolchildren for foreign language speech communication based on role-playing games in the conditions of educational organizations associated with the education system of the Republic of Kazakhstan. Through role-playing games, children adapt to social relations, so it is taken into consideration that the game should be selected in accordance with the content, purpose of the lesson, and age characteristics of pupils. According to the research work, the author emphasizes

the need of games to increase the interest of students and to validate the level of knowledge.

Keywords: role-playing games, situational questions, dramatize, teach, stimulate, disclosure of attention, formation of reading skills, game conditions, readiness for foreign speech communication.

Статья поступила 10.10.2020